

Пахомов Ілля Володимирович,

старший викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту

Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет

менеджменту освіти» НАПН України,

pahomov.ilya@ukr.net, ORCID 0000-0002-6101-9384

НАДАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ЗДОБУВАЧАМ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Професійна (професійно-технічна) освіта (далі – П(ПТ)О) є складником української системи освіти, де людина може оволодіти знаннями, уміннями і навичками за певною професією. Здобути робітничу кваліфікацію можна в ліцензованих Міністерством освіти і науки України закладах П(ПТ)О (далі – ЗП(ПТ)О). Серед типів таких закладів – професійні училища, ліцеї, центри, навчально-курсіві комбінати тощо.

Важливою перевагою П(ПТ)О є її гнучкість та швидка реакція на запити ринку праці: нині пройти навчання в ЗП(ПТ)О можуть не лише вчорашні випускники закладів загальної середньої освіти, а й дорослі, які хочуть підвищити кваліфікацію або змінити професію. Навчання може відбуватися як за повним, так і за скороченим циклом. Тож здобуття професії може тривати від кількох місяців до 3-4 років (для тих, хто одночасно з професією здобуває повну загальну середню освіту). Після цього людина має можливість працевлаштуватися й заробляти реальні кошти.

ЗП(ПТ)О мають різне спрямування і навчають сотням професій. В Україні працює 708 ЗП(ПТ)О, з яких найбільше розташовано на Дніпропетровщині (58 закладів), Львівщині (55) та Донеччині (43). Професійну освіту здобувають понад 240 тис. осіб, серед них 164 тис. – вступили до ЗП(ПТ)О після 9-го класу та навчались зі здобуттям повної загальної середньої освіти. Найбільше здобувачів П(ПТ)О навчається на Дніпропетровщині (22 тис.), Львівщині (20 тис.) та Харківщині (13 тис.), а також у м. Києві (12 тис.). Завдяки розвитку

інклюзивної освіти в ЗП(ПТ)О створюються умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами.

Тобто, в понад 700 ЗП(ПТ)О здобувають освіту понад 100 тис. осіб різних вікових та гендерних категорій: чоловіки та жінки, неповнолітні та повнолітні, особи з особливими освітніми потребами, внутрішньо-переміщені особи тощо. Тому постає нагальна потреба у наданні їм професійної психологічної допомоги та соціально-педагогічного патронажу. Таку допомогу кваліфіковано можуть надавати штатні працівники ЗП(ПТ)О: психолог та соціальний педагог, які діють згідно Положення про психологічну службу у системі освіти України (наказ Міністерства освіти і науки України від 22.05.2018 № 509).

В своїй роботі вони співпрацюють з різними структурами: органами охорони здоров'я, соціальної політики, молоді та спорту, внутрішніх справ, іншими органами виконавчої влади, а також комунальними закладами соціального захисту дітей, підтримки сімей, дітей та молоді, фахівцями із соціальної роботи об'єднаних територіальних громад, громадськими та релігійними організаціями.

Координують цю роботу: Державна наукова установа «Інститут модернізації змісту освіти»; Український науково-методичний центр практичної психології і соціальної роботи Національної академії педагогічних наук України; а також обласні навчально-методичні центри П(ПТ)О.

На обласному рівні головну роль відіграють навчально-методичні центри П(ПТ)О, які є структурними підрозділами обласних департаментів освіти і науки. Саме вони надають навчально-методичну, інформаційну, консультативну та експертну підтримку працівникам психологічної служби ЗП(ПТ)О; здійснюють та організовують науково-дослідні, дослідно-експериментальні, практичні дослідження за пріоритетними напрямками діяльності психологічної служби ЗП(ПТ)О; організовують діяльність методичних об'єднань практичних психологів і соціальних педагогів ЗП(ПТ)О; впроваджують досягнення психологічної і соціально-педагогічної науки та кращого досвіду у практичну діяльність працівників психологічної служби ЗП(ПТ)О;

беруть участь в організації підвищення кваліфікації та розвитку професійної компетентності працівників психологічної служби ЗП(ПТ)О; оцінюванні, прогнозуванні та формуванні освітньої політики у ЗП(ПТ)О.

На рівні ЗП(ПТ)О психологічну допомогу здобувачам професійної (професійно-технічної) освіти надають практичні психологи, кількість яких відповідає кількості ЗП(ПТ)О, тобто понад 700 працівників. Вони здійснюють: психологічне забезпечення освітнього процесу у ЗП(ПТ)О; психологічний супровід психічного, розумового, соціального і фізичного розвитку здобувачів П(ПТ)О; психологічну діагностику та аналіз динаміки психічного, розумового і соціального розвитку здобувачів П(ПТ)О; психологічний супровід адаптації здобувачів П(ПТ)О до умов освітнього процесу; реалізацію розвивальних, профілактичних, просвітницьких, корекційних програм з урахуванням індивідуальних, гендерних, вікових особливостей здобувачів П(ПТ)О; консультативну допомогу всім учасникам освітнього процесу з питань навчання, виховання здобувачів П(ПТ)О, особистісного та професійного розвитку тощо; роботу з постраждалими від насильства дітьми тощо.

Тому постає невідкладна необхідність у підготовці кваліфікованих практичних психологів для ЗП(ПТ)О. Вона здійснюється у багатьох закладах вищої освіти України, в тому числі і у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України.

Підготовка психологів здійснюється за освітньо-професійною програмою другого (магістерського) рівня за спеціальністю 053 Психологія, розробленою відповідно до стандарту вищої освіти за даною спеціальністю (наказ Міністерства освіти і науки України від 24 квітня 2019 року № 564).

Обсяг освітньої програми становить 90 кредитів ЄКТС, термін навчання – 1 рік 6 місяців. Програма акредитована Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти (протокол № 4 від 21 березня 2023 р.), ID сертифіката 9996. Рівень програми: НРК України – 7 рівень, FQ-EHEA – другий цикл, EQF-LLL – 7 рівень. Передумовою вступу є наявність диплома освітнього ступеня «Бакалавр» / «Магістр» або освітньо-кваліфікаційного рівня «Спеціаліст».

Метою освітньої програми є фундаментальна та прикладна підготовка фахівців у галузі психології із широким доступом до працевлаштування, розвиток загальних і фахових компетентностей, що необхідні для успішного здійснення професійної і дослідницько-інноваційної діяльності, надання можливостей професійного розвитку, самоактуалізації та самореалізації, удосконалення вмінь і навичок для ефективної роботи в галузі соціально-психологічного забезпечення, згідно з етичними принципами та кодексом психолога, що відповідає сучасним світовим вимогам до фахівців з психології відповідно до другого (магістерського) рівня вищої освіти.

Особливостями цієї програми є комплексний підхід у підготовці фахівців, здатних до здійснення інновацій, які характеризуються невизначеністю умов і вимог здійснення професійної діяльності; унікальність та гнучкість індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти, що забезпечить їх спроможність розробляти і реалізовувати інноваційні проєкти в психологічній практиці; застосування різних форм навчання із залученням компетентних викладачів, досвідчених практиків, стейкхолдерів і роботодавців, а також спрямованістю на реалізацію самостійної психологічної практики.

Після отримання диплому магістр психології здатний виконувати професійні види робіт й обіймати посади в психологічних, психотерапевтичних, консультативних службах; у соціальних організаціях (центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, дитячі центри творчості і дозвілля, будинки пристарілих, інвалідів); у закладах охорони здоров'я (лікарні, поліклініки, спецшколи для дітей-інвалідів), у закладах вищої, П(ПТ)О та загальної середньої освіти (психолог, асистент, викладач закладу вищої освіти); в інших установах, організаціях різних видів діяльності та форм власності.

Проведене нами дослідження ринку праці за спеціальністю «психолог» в Єдиному порталі вакансій Державної служби зайнятості показало наявність близько 0,6 тис. вакансій, з них лише 3% – у ЗП(ПТ)О, та одна (0,2%) – у закладі фахової передвищої освіти. Найбільше вакансій психолога у закладах загальної середньої освіти (20%), громадських організаціях (17%), закладах охорони

здоров'я (9%), психологічних центрах (8%), закладах дошкільної освіти та соціальних службах (по 7% відповідно), закладах інтернатного типу (5%), відділах кадрів та Збройних силах (по 3%), установах виконання покарань, підрозділах служби пробації, закладах вищої освіти, реабілітаційних центрах (по 1% відповідно).

Формування професійно-психологічних компетентностей майбутніх психологів здійснюється у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти на принципах студентоцентрованого навчання, самонавчання, колективного та інтегративного навчання, проблемно-орієнтованого навчання, що проводиться у формі лекцій, семінарів, практичних занять, самостійного вивчення, дослідницьких технологій, мультимедійних презентацій, проходження виробничої практики, виконання курсової роботи, здійснення наукового дослідження і виконання кваліфікаційної роботи.

Форми навчання: комбінація лекцій та практичних занять пов'язаних із засвоєнням основних компетентностей здобувача вищої освіти ступеня магістра; тренінги, самостійна робота здобувачів освіти, консультації із викладачами, підготовка кваліфікаційної роботи, змішане навчання. Методи навчання: дослідницьке (евристичне), проблемне, проблемно-пошукове, інтерактивне, проектне навчання, метод кейсів.

Оцінювання здобувачів освіти здійснюється за всіма видами аудиторної та позааудиторної освітньої діяльності, усні та письмові екзамени, практика, есе, презентації, дослідницькі завдання, поточний тестовий контроль, контрольні роботи, тестування, публічного захисту кваліфікаційної роботи відповідно до внутрішньої системи забезпечення якості освіти в Інституті, національної шкали оцінювання та шкали ECTS.

Таким чином, рівень професійно-психологічних компетентностей магістрів-психологів, яка здобувають вищу освіту у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти, дозволяє їм ефективно надавати психологічну допомогу різним категоріям здобувачів П(ПТ)О.